

УДК 352.105

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.5.4>

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Камашев А. В. – аспірант Миколаївського національного аграрного університету
ORCID: 0000-0002-4328-8775

У статті досліджено сутність поняття інфраструктурне забезпечення територіальних громад. В результаті дослідження до інфраструктурного забезпечення територіальних громад відносять сукупність споруд, будівель, систем і служб, які забезпечують життєдіяльність всіх членів територіальної громади, і всі необхідні для цього об'єкти, що відносяться до інфраструктури.

Наведено класифікацію інфраструктури відповідно до сфер обслуговування, зокрема в територіальних громадах. Наведено поділ суб'єктів управління інфраструктурного забезпечення згідно рівня їх управління: міжнародного, національного та регіонального (місцевого) рівнів. Зазначено основні переваги впровадження соціального партнерства для територіальних громад. Встановлено, що крім переваг від впровадження соціального партнерства в територіальних громадах виникають також і проблеми. Обґрунтовано, що позитивного ефекту від впровадження соціального партнерства можливо лише за умови дотримання основних його принципів: дотримання норм законодавства; повноважність представників сторін; рівноправ'я сторін в свободі вибору і обговоренні питань, які складають вміст колективних договорів і відносин; добровільність сторін в прийнятті на себе зобов'язань; систематичність контролю і відповідальність за виконання зобов'язань. Визначено, що на рівні територіальних громад домінуючою галуззю соціального партнерства є соціальна інфраструктура, зокрема освіта, загальна середня освіта та охорона здоров'я. Наведено позитивні приклади застосування соціального партнерства в Кам'янсько-Бузькій територіальній громаді Львівської області та в Куцурубській об'єднаній територіальній громаді Миколаївської області. Для активізації запровадження соціального партнерства в територіальних громадах запропоновано здійснити наступні заходи: потрібно забезпечити формування сприятливого клімату для ведення бізнесу на території територіальної громади; приділити найбільше уваги проектам з розвитку доступної соціально-орієнтованої інфраструктури для людей з інвалідністю та соціально незахищених верств населення; активізувати взаємодію між різними державними та неурядовими організаціями; забезпечити зміну місцевої політики територіальних громад.

Ключові слова: розвиток, територіальна громада, взаємовідносини, децентралізація, соціальне партнерство, освіта.

Kamashev A. V. Social partnership as a tool for infrastructure development of territorial communities

The article examines the essence of the concept of infrastructural provision of territorial communities. As a result of the research, the infrastructural provision of territorial communities refers to a set of structures, buildings, systems and services that ensure the daily life of all members of the territorial community, and all the necessary facilities related to the infrastructure. The classification of infrastructure according to the spheres of service, in particular in territorial communities, is given. The division of subjects of management of infrastructural provision according to the level of their management: international, national and regional (local) levels. The main advantages of the implementation of social partnership for territorial communities are indicated. It has been established that in addition to the benefits of implementing social partnership in territorial communities, problems also arise. It is substantiated that a positive effect from the implementation of social partnership is possible only if its main principles are observed: compliance with the legislation; authority of representatives of the parties; equality of the parties in freedom of choice and discussion of issues that make up the content of collective agreements and relations; voluntariness of the parties in accepting obligations; systematic control and responsibility for fulfilling obligations. It was determined that at the level of territorial communities, the dominant field of social partnership is social infrastructure, in particular education, general secondary education and health care. Positive examples of the application

of social partnership in the Kamianka-Buzka territorial community of Lviv region and in the Kutsurub united territorial community of Mykolaiv region are given. In order to intensify the introduction of social partnership in territorial communities, the following measures are proposed: it is necessary to ensure the formation of a favorable climate for conducting business on the territory of the territorial community; pay the greatest attention to projects for the development of accessible socially oriented infrastructure for people with disabilities and socially vulnerable population groups; to intensify interaction between various governmental and non-governmental organizations; ensure a change in the local policy of territorial communities.

Key words: development, territorial community, mutual relations, decentralization, social partnership, education.

Постановка проблеми. Розвиток інфраструктурного забезпечення територіальних громад в Україні засвідчив про важливість соціального діалогу між владою, бізнесом та суспільством. Члени останнього поступово починають усвідомлювати, що з проведеною реформою децентралізації, стан економічного розвитку країни безпосередньо залежить від здатності та зацікавленості територіальних громад займатися місцевим розвитком на своїй території. Відповідно, побудувавши надійні та відповідальні партнерські відносини територіальні громади з часом не лише збільшать обсяг необхідних ресурсів, а й активізують розвиток власного інфраструктурного забезпечення. Особливо відзначимо не найкращий стан соціальної інфраструктури в територіальних громадах. Тому набуває актуальність питання щодо активізації соціального партнерства влади, бізнесу та працівників.

Аналіз наукових досліджень. Проблема реформи децентралізації, ефективного управління власністю територіальних громад та розвитком інфраструктурного забезпечення територіальних громад присвятили свої праці, як українські та зарубіжні вчені, зокрема Л. Білуха [7], Т. Борзель [9], Г. Васильченко [1], Н. Галунець [6], І. Гончаренко [5], Н. Єременко [1], В. Кравціва [3], Ю. Куц [2], А. Ключник [6], Дж. Лангбейн [9], В. Мамонова, О.Новіков [4], І. Парасюк [1], Р. Прюдом [8], В. Сінченко [2], І. Сторонянської [3] та інші. Теоретичні та практичні засади соціального партнерства на різних рівнях влади, зокрема і територіальних громадах, проблеми розвитку соціальної інфраструктури громад, дослідження зарубіжного досвіду щодо налагодження соціального партнерства в територіальних громадах знайшли відображення в наукових працях таких вчених, як: Т. Басюк, О. Безпалько [10], Н. Діденко [11], Ж. Єрмакова [16], І. Мельник [13], Е. Кинько [14], О. Кравченко [15], О. Сідуняк [12], Н. Романова [13], Н. Тришкина [16] та інші. Проте, незважаючи на велику кількість наукових праць, дискусійним залишається питання щодо використання соціального партнерства як інструменту розвитку інфраструктурного забезпечення територіальних громад.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ролі соціального партнерства в розвитку інфраструктурного забезпечення територіальних громад. Для досягнення мети статті необхідно вирішити наступні завдання: дослідити сутність та значення поняття соціального партнерства територіальних громад, охарактеризувати основні форми та принципи соціального партнерства в розвитку інфраструктурного забезпечення територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті проведення реформ адміністративно-територіального устрою (2015р) та децентралізації (2014р) в Україні було створено 1070 об'єднаних територіальних громад, зокрема у 936 громадах відбулися вже перші місцеві вибори. Також результатом реформ стало створення нових умов для розвитку інфраструктурного забезпечення територіальних громад. Як відомо, у 2019 році Уряд з Державного фонду регіонального розвитку виділив 7,6 млрд гривень на розвиток інфраструктури громад, за рахунок

коштів було реалізовано; 113 об'єктів освіти, 29 об'єктів водопостачання та водовідведення, 58 об'єктів охорони здоров'я та соціального захисту населення, 14 об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, 19 об'єктів культури [17].

Варто відмітити, що розвиток інфраструктурного забезпечення територіальних громад повинен бути зорієнтований на прийняту у 2018 році нову державну будівельну норму щодо доступності - ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». Основною вимогою цієї норми є створення реального безбар'єрного простору для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп [18].

Інфраструктура (від лат. *infra* – «нижче», «під» та лат. *structura* – «будівля», «розташування») – сукупність споруд, будівель, систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва та забезпечення умов життєдіяльності суспільства [19]. До інфраструктурного забезпечення територіальних громад відноситься сукупність споруд, будівель, систем і служб, які забезпечують життєдіяльність всіх членів територіальної громади, і всі необхідні для цього об'єкти, що відносяться до інфраструктури.

Більшість науковців розглядають інфраструктуру не як цілісну систему, а як окремі складові, які класифікуються відповідно до сфер обслуговування, зокрема і в територіальних громадах:

- комунальну інфраструктуру, яка включає в себе об'єкти та мережі водовідведення та водопостачання, теплопостачання, енергетичне споживання, газопостачання, зв'язок, гідротехнічні споруди;
- транспортна інфраструктура передбачає наявність вулично-дорожніх мереж, мостів, тунелів, розв'язки, автопарковок, автосервісів, громадського транспорту, тротуарів та бульварів, велодоріжок;
- соціальна інфраструктура складається з об'єктів охорони здоров'я, освіти, культури, спорту, торгівлі, громадського харчування, швидкого обслуговування;
- рекреаційна інфраструктура передбачає наявність лісів, парків, скверів, садів, майданчиків для гри та відпочинку.
- адміністративна інфраструктура забезпечує управління містом та надає державні та муніципальні послуги.

Утворившись шляхом об'єднання населених пунктів територіальні громади отримали в спадок об'єкти інфраструктури в поганому, застарілому стані й такі, що не відповідають демографічній ситуації та фінансовим можливостям їх утримання місцевими органами влади територіальних громад. Як показала практика найбільші проблеми були присутні в таких об'єктах інфраструктури як: транспортна інфраструктура (стан доріг, тротуарів, велодоріжок, автопарковок тощо), комунальна (водопостачання та водовідведення, вуличне освітлення), рекреаційна інфраструктура (незадовільний стан місць для відпочинку, спорту, дозвілля, культури), соціальна (заклади освіти, охорони здоров'я, заклади соціального захисту тощо).

В результаті проведення реформи децентралізації, отримавши широкі повноваження, місцеві органи влади територіальних громад отримали й можливість розпоряджатися місцевими бюджетами. На сьогодні близько 85% видатків місцевих бюджетів спрямовуються в соціальну сферу – освіту, охорону здоров'я, культуру, соціальний захист, соціальне забезпечення та інші [20, с.15-16].

Крім субвенцій з державного бюджету на розвиток інфраструктури територіальних громад, одним із інструментів більшість науковців вважають може бути соціальне партнерство. Соціальне партнерство в науковій літературі розглядається як у широкому і вузькому розумінні.

Вузьке бачення цього поняття виклали Романова Н.Ф., Мельник І.П. та Колот А. на думку цих авторів під соціальним партнерством варто розглядати сукупність відносин у соціально-трудовій сфері, яка спрямована на узгодження та захист інтересів найманих працівників і роботодавців. Мета таких відносин, на їх думку, полягає в специфічному виді громадських відносин між різними соціальними групами, прошарками й класами, які мають суттєво відмінні соціально-економічні й політичні інтереси [21, 22].

У широкому значенні під соціальним партнерством слід розуміти спільну діяльність суб'єктів соціально-трудових відносин спрямовану на узгодження інтересів та вирішення проблем, в першу чергу в соціальній і виробничій діяльності громадян.

Аналіз наукової літератури [20, 23] засвідчив, що соціальне партнерство передбачає постійний діалог між суб'єктами відносин у сфері праці, переговорний, договірний процес узгодження інтересів. Тому правомірно стверджувати, що соціальне партнерство - це особливий тип відносин у соціально-трудовій сфері, який передбачає застосування різноманітних форм і методів погодження інтересів найманих працівників, роботодавців та їхніх представницьких органів шляхом прагнення до спільних домовленостей, досягнення консенсусу, опрацювання і спільної реалізації заходів з різноманітних напрямів соціально-економічного розвитку.

Виходячи з сутності поняття «соціальне партнерство» звернемо увагу на завдання, які з нього випливають, а саме:

- забезпечення реалізації соціально-орієнтованої економічної політики територіальної громади;
- створення ефективного механізму регулювання соціально-трудових і пов'язаних з ним економічних відносин;
- проведення колективних переговорів, взаємних консультацій, укладання колективних договорів та угод;
- запобігання колективних трудових спорів і сприяння вирішенню соціально-трудових і пов'язаних із ними економічних конфліктів;
- вдосконалення чинного законодавства в сфері соціально-трудових і пов'язаних із ними економічних відносин.

Варто відмітити, що суб'єкти соціального партнерства поділяються відповідно рівня їх діяльності:

- на міжнародному рівні до суб'єктів відносять державу та міжнародні організації;
- на національному рівні це представники уряду, організації роботодавців та профспілок;
- на регіональному (місцевому) рівні основними суб'єктами соціального партнерства є місцеві органи влади та представники організацій профспілок та роботодавців.

Соціальне партнерство, як загальна модель управління економікою територіальних громад, що включає охорону здоров'я, часто може бути піддане критиці та коли воно ефективно працює, воно має деякі помітні переваги.

Основною перевагою соціального партнерства, як інструменту розвитку територіальних громад, на нашу думку, є те, що воно зумовлює покращення соціально-економічної ситуації на території громади, ріст рівня оплати праці та зайнятості членів громади, відповідно, скорочення рівня безробіття та бідності, а також формування сприятливого клімату для ведення бізнесу в територіальній громаді.

Запровадження соціального партнерства для розвитку інфраструктурного забезпечення в територіальних громадах та отримання від нього позитивного ефекту можливе лише за умови дотримання основних його принципів: дотримання норм законодавства; повноважність представників сторін; рівноправ'я сторін в свободі вибору і обговоренні питань, які складають вміст колективних договорів і відносин; добровільність сторін в прийнятті на себе зобов'язань; систематичність контролю і відповідальність за виконання зобов'язань.

Поряд, з цим аналіз впровадження соціального партнерства в новостворених територіальних громадах, засвідчив наявність наступних проблем:

- недорозвиненість деяких елементів системи соціального партнерства (законодавчих, організаційних, соціально-економічних тощо) як на державному так і місцевому рівні. Відтак, урядовцям потрібно розробити основні законодавчі положення формування українських інтегрованих корпоративних структур та порядку застосування їхнього інноваційно-інвестиційного потенціалу. Держава має приділяти велику увагу розвитку корпоративного законодавства, яке в Україні потребує реформування;

- низька ефективність діяльності профспілок, як первинних ланок захисту інтересів найманих працівників;

- недосконалість змісту колективних угод, що не охоплює всі важливі сторони соціально-трудова відносин, окрім того, до процесу колективно-договірного регулювання залучається недостатня кількість найманих працівників, а саме підписання колективних угод не гарантує їх сумлінного виконання, що подекуди пов'язано з невмінням і небажанням соціальних партнерів досягати компромісу;

- неспроможність найманих працівників активно впливати на формування соціально відповідальної поведінки роботодавців [24].

На рівні територіальних громад домінуючою галуззю соціального партнерства є соціальна інфраструктура, зокрема освіта, загальна середня освіта (понад 50% видатків місцевих бюджетів), на другому місці охорона здоров'я (майже 15% видатків місцевих бюджетів) [26]. Поряд з цим більшість угод про соціальне партнерство в територіальних громадах залишаються направлені на розвиток та підтримку цих галузей. Так, Кам'янка-Бузька територіальна громада, яка є третьою за площею та чисельністю населення громадою у Львівській області, згідно умов угоди про соціальне партнерство в Батятицькому старостинському окрузі в школі с.Батятичі були проведені заходи з енергозбереження, а саме замінено 9 старих вікон на нові енергоощадливі. Також в рамках угоди про соціальне партнерство з Кам'янка-Бузькою райспоживспільною надано благодійну допомогу закладам дошкільної освіти м. Кам'янка-Бузька, а саме: у Центр розвитку дитини (вул. Героїв Небесної Сотні) придбано дитячі матраци та постіль на суму 8,5 тис.грн., а у Дошкільний навчальний заклад № 1 м. Кам'янка-Бузька (вул. Незалежності) надано дитячі ігрові столи, на суму 9,5 тис.грн.

В Куцурубській об'єднаній територіальній громаді Миколаївської області за рахунок угоди про соціальне партнерство з ТОВ Вітряний парк «Причорноморський» було здійснено реконструкцію топкової на альтернативному паливі в Дмитрівській ЗОШ І-ІІІ ст. (1800 тис. грн.), ремонт покрівлі в Острівській ЗОШ (1588 тис. грн.). Також заплановано та вже проводиться значна кількість поточних ремонтів, зокрема, це ремонт Парутинської амбулаторії, повна реконструкція харчоблоку дитсадка «Зірочка» в с. Куцуруб, ремонт дитячого садка в селі Червоне Парутине, ремонт дозвільного центру в селі Матросівка, тощо. Також, за допомогою отриманих коштів в рамках угоди про соціальне партнерство з вітряними

парками, в Куцурубській територіальній громаді здійснюють реконструкція інших об'єктів транспортної інфраструктури громади.

Прикладів ефективного використання соціального партнерства у розвитку соціальної інфраструктури є досить багато, але поряд з цим звертаємо увагу на використання цього інструменту в інших сферах інфраструктурного забезпечення. Для активізації запровадження соціального партнерства у цьому напрямку пропонуємо застосувати наступні заходи:

по-перше, потрібно забезпечити формування сприятливого клімату для ведення бізнесу на території територіальної громади, шляхом послаблення податкового тиску і боротьби з корупцією, що призведе до «одужання» національної економіки, її детінізації [27, с. 12]. Бізнес партнери надають ресурси для підтримки соціального партнерства — найочевидніше, фінансування. Незалежно від способу використання коштів, їх виділення символізує підтримку партнерства з боку бізнесу;

по-друге, приділити найбільше уваги проектам з розвитку доступної соціально-орієнтованої інфраструктури для людей з інвалідністю та соціально незахищених верств населення, шляхом створення безбар'єрного середовища, інклюзивності в широкому сенсі;

по-третє, активізувати взаємодію між різними державними та неурядовими організаціями, що дозволить розвивати адресні технології допомоги різним категоріям населення громади. Зауважимо, що відповідна організація забезпечує підтримку соціального партнерства, сприяючи розробці інструментів та методів, які можуть сприяти партнерській роботі та зменшити потребу в інноваціях, тим самим зберегти фінансові ресурси. Партнерські відносини також приносять переваги, коли ініціативи, що виникають у результаті партнерства, сприймаються партнерськими організаціями та впроваджуються, а не маргіналізуються.

по-четверте, забезпечити зміну місцевої політики територіальних громад. Місцеві органи влади часто присутні в соціальному партнерстві як партнери, або як спонсори, а іноді як покровителі. Через особливий характер місцевої влади, як інституціоналізованої влади в суспільствах, вона встановлює рамки політики, яка створює сприятливе або несприятливе середовище, в якому функціонує соціальне партнерство в територіальній громаді. Тим самим, під впливом зовнішнього контексту змінивши політику місцеві органи влади можуть змінити робоче середовище соціального партнерства дуже швидко і часто це може відбуватися неавтоматично.

Висновки. Отже, з вищевикладеного можна зробити висновки, що соціальне партнерство – це відносини, які зорієнтує територіальні громади працювати по-новому, більш розумно та стійко у процесі соціально-економічного розвитку, зокрема інфраструктурного забезпечення громади. Воно є унікальним у своїй здатності формувати стратегічне бачення територіальної громади, яка бере на себе роль керівного механізму та механізму навчання та де може вирішити інфраструктурні проблеми. Соціальне партнерство для територіальних громад стає чимось більшим, ніж сума ролей або цілей конкретних суб'єктів, які співпрацюють. Формування та підтримка соціального партнерства є критично важливою метою в розвитку інфраструктурного забезпечення, і відсутність успіху в створенні стратегічного узгодження для ефективного керування та навчання неминуче означає незначний успіх з точки зору інших результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
2. Територіальна громада: знаннєвість, дієвість: монографія / Ю. О. Куц, В. М. Сінченко, В. В. Мамонова та ін.; за заг. ред. Ю. О. Куца. Харків: Віровець А. П.; Апостроф, 2011. 340 с.
3. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2020. 531 с.
4. Новіков О. Є., Ключник А.В. Економічний потенціал сільських територій: теоретичний аспект. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2015. Вип. 2 (83), Т. 1, Ч. 1. С. 12-19.
5. Гончаренко І. В. Богославська А. В. Концепція «Smart City» у забезпеченні сталого розвитку сільських поселень. *Регіональна економіка*. 2017. № 2 (84). С. 98-104
6. Alyona V. Klyuchnik, Yuriy A. Kormyshkin, Nataliia I. Galunets, Igor G. Mukharsky and Anatolii V. Kamashev (2020) The impact of amalgamated territorial communities infrastructure on the formation of their competitive advantages. *International Journal of Management (IJM)*. 2020, vol. 11, no. 5, pp. 1045-1057.
7. Білуха Л. А. Поняття територіальної громади та спроможної територіальної громади. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 1 (56). С. 1-6.
8. Prud'homme R. The dangers of decentralization. *The World Bank Research Observer*. Vol. 10(2). 1995. Pp. 201-220
9. Borzel, T. & Langbein, J. Core - periphery disparities in Europe: is there a link between political and economic divergence? *West European Politics*. 2019. 42 (5), С. 941-964
10. Організація партнерства у місцевих громадах: Метод.рек. для практиків соціальної сфери / Т.П. Басюк, О.В. Безпалько, І.В. Братусь та інші; за ред. І.Д. Звереві. Наук.світ, 2006. 43с.
11. Діденко Н.Г. Державне управління і соціальне партнерство: актуальні проблеми теорії і практики: Монографія. Донецьк: Східний видавничий дім, 2007. 404 с.
12. Сідуняк О. В. Зарубіжний досвід використання державно-приватного партнерства у соціальній сфері. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*: зб. наук. пр. Вип. II (54), 2014. С. 58-67.
13. Романова Н. Ф., Мельник І. П. Соціальне партнерство : навчально-методичний посібник. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 238 с.
14. Кинько Е.Н. Институт социального партнерства в Украине: параметры состояния и проблемы развития. *Економічний простір*. 2008. № 14. С. 92-99.
15. Кравченко О.О. Соціальне партнерство в Україні та його особливості в розвинених країнах. *Young Scientist*. 2016. № 6. С. 57-61.
16. Єрмакова Ж.А., Тришкіна Н.І. Форми соціально-економічного партнерства держави та бізнесу в регіонах країни. *Ефективна економіка*. 2016. № 2. С. 13-16
17. Пальчук В. Розвиток інфраструктури громад у рамках реалізації децентралізації влади в Україні. *Україна: події, факти, коментарі*. 2019. № 12. С. 65-73. URL : <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2019/ukr12.pdf>.
18. ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд URL : https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_2_40/1-1-0-1832
19. Вікіпедія – вільна енциклопедія. – URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інфраструктура>
20. Бенюк Б. Соціальна інфраструктура територіальних громад: інтереси стейкхолдерів. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 69. № 2. С. 14-23.

21. Романова Н.Ф., Мельник І. П. Соціальне партнерство: навчально-методичний посібник. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 238 с.
22. Колот А. М. Соціально-трудова відносина: теорія і практика регулювання. К.: КНЕУ, 2005. 230 с.
23. Махначова Н. Роль соціального партнерства в громаді в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL : <https://bit.ly/30EOu2T>.
24. Соціальне партнерство і соціальна відповідальність як необхідність для України. URL : https://lb.ua/blog/inna_silantieva/362317_sotsialne_partnerstvo_i_sotsialna.html
25. Кам'янка-Бузька територіальна громада: Офіційна сторінка. URL : <https://kbnr.gov.ua/search/?q=%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0...>
26. Державний веб-портал бюджету для громадян URL : <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=26000000000>
27. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносина. Київ : Знання, 2007. 559 с.

REFERENCES:

1. Vasylychenko H., Parasiuk I., Yeremenko N. (2015) Planuvannya rozvytku terytorialnykh hromad. [Development planning of territorial communities]. Navchalnyi posibnyk dlia posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannya. Asotsiatsiia mist Ukrainy. K., TOV «PIDPRYEMSTVO «VI EN EI» [in Ukrainian].
2. Terytorialna hromada: znannievist, diievist: monohrafiia (2011) [Territorial community: knowledge, effectiveness: monograph] Yu. O. Kuts, V. M. Sinchenko, V. V. Mamonova ta in.; za zah. red. Yu. O. Kutsa. Kharkiv: Virovets A. P.; Apostrof [in Ukrainian].
3. Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy (2020) Terytorialni hromady v umovakh detsentralizatsii: ryzyky ta mekhanizmy rozvytku: monohrafiia [Territorial communities in conditions of decentralization: risks and mechanisms of development: monograph] / za red. Kravtsiva V. S., Storonianskoi I. Z. Lviv: DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy [in Ukrainian].
4. Novikov O. Ye., Kliuchnyk A.V. (2015) Ekonomichniy potentsial silskykh terytorii: teoretychnyi aspekt. [Economic potential of rural areas: theoretical aspect]. *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomia*, no. 2 (83), vol.1, part 1, pp. 12-19. [in Ukrainian].
5. Honcharenko I. V. Bohoslavskaya A. V. (2017) Kontseptsiiia «Smart City» u zabezpechenni staloho rozvytku silskykh poselen [The concept of "Smart City" in ensuring the sustainable development of rural settlements]. *Rehionalna ekonomika*, no. № 2 (84), pp. 98-104 [in Ukrainian].
6. Alyona V. Klyuchnik, Yuriy A. Kormyshkin, Nataliia I. Galunets, Igor G. Mukharsky and Anatolii V. Kamashev (2020) The impact of amalgamated territorial communities infrastructure on the formation of their competitive advantages. *International Journal of Management (IJM)*, vol. 11, no. 5, pp. 1045-1057. [in India].
7. Bilukha L. A. (2017) Poniattia terytorialnoi hromady ta spromozhnoi terytorialnoi hromady [Concept of territorial community and capable territorial community]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, no. 1 (56), pp. 1-6. [in Ukrainian].
8. Prud'homme R. (1995) The dangers of decentralization. *The World Bank Research Observer*; vol. 10(2), pp. 201-220 [in Great Britain].
9. Borzel, T. & Langbein, J. (2019) Core - periphery disparities in Europe: is there a link between political and economic divergence? *West European Politics*. 42 (5), pp. 941-964 [in Europe].
10. Orhanizatsiia partnerstva u mistsevykh hromadakh: (2006) Metod.rek. dlia praktykiv sotsialnoi sfery [Organization of partnership in local communities: Method. Rec. for practitioners of the social sphere] / T.P. Basiuk, O.V. Bezpalko, I.V. Bratus ta inshi; za red.. I.D. Zvierievoi. Nauk.svit. [in Ukrainian].

11. Didenko N.H. (2007) Derzhavne upravlinnia i sotsialne partnerstvo: aktualni problemy teorii i praktyky: [Public administration and social partnership: current problems of theory and practice] : Monohrafiia. Donetsk: Skhidnyi vydavnychy dim. [in Ukrainian].
 12. Siduniak O. V. (2014) Zarubizhnyi dosvid vykorystannia derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sotsialnii sferi. [Foreign experience of using public-private partnership in the social sphere]. *Svitove hospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny: zb. nauk. pr.* vol. II (54), pp. 58-67. [in Ukrainian].
 13. Romanova N. F., Melnyk I. P. (2017) Sotsialne partnerstvo : navchalno-metodychnyi posibnyk. [Social partnership: educational and methodological manual]. Kyiv : NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
 14. Kynko E.N. (2008) Ynstytut sotsyalnoho partnerstva v Ukrainy: parametry sostoianya u problemy rozvytyia. [Institute of social partnership in Ukraine: state parameters and development problems]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 14, pp. 92-99. [in Ukrainian].
 15. Kravchenko O.O. (2016) Sotsialne partnerstvo v Ukraini ta yoho osoblyvosti v rozvynenykh krainakh [Social partnership in Ukraine and its features in developed countries]. *Young Scientist*, no. 6, pp. 57–61. [in Ukrainian].
 16. Yermakova Zh.A., Tryshkyna N.I. (2016) Formy sotsialno-ekonomichnoho partnerstva derzhavy ta biznesu v rehionakh krainy [Forms of socio-economic partnership of the state and business in the regions of the country]. *Efektivna ekonomika*, no. 2, pp. 13–16 [in Ukrainian].
 17. Palchuk V. (2019) Rozvytok infrastruktury hromad u ramkakh realizatsii detsentralizatsii vlady v Ukraini. [Development of community infrastructure within the framework of decentralization of power in Ukraine] *Ukraina: podii, fakty, komentari*, no. 12, pp. 65–73. Retrieved from: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2019/ukr12.pdf>. [in Ukrainian].
 18. DBN V.2.2-40:2018 *Inkliuzyvnist budivel i sporud* Retrieved from : https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_2_40/1-1-0-1832 [in Ukrainian].
 19. Vikipediia – vilna entsyklopediia. – Retrieved from : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Infrastruktura> [in Ukrainian].
 20. Benovska B. (2021) Sotsialna infrastruktura terytorialnykh hromad: interesy steikkholderiv. [Social infrastructure of territorial communities: interests of stakeholders] *Halyskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 69, vol. 2, pp. 14-23. [in Ukrainian].
 21. Romanova N.F., Melnyk I. P. (2017) Sotsialne partnerstvo: navchalno-metodychnyi posibnyk. [Social partnership: educational and methodological guide]. K.: NPU imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
 22. Kolot A. M. (2005) Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia i praktyka rehuliuвання. [Social and labor relations: theory and practice of regulation.]. K.: KNEU [in Ukrainian].
 23. Makhnachova N. (2018) Rol sotsialnoho partnerstva v hromadi v umovakh detsentralizatsii. [The role of social partnership in the community in conditions of decentralization.] *Efektivna ekonomika*, no. 6. Retrieved from: <https://bit.ly/30EOu2T>. [in Ukrainian].
 24. Sotsialne partnerstvo i sotsialna vidpovidalnist yak neobkhidnist dlia Ukrainy. [Social partnership and social responsibility as a necessity for Ukraine.] Retrieved from: https://lb.ua/blog/inna_silantieva/362317_sotsialne_partnerstvo_i_sotsialna.html [in Ukrainian].
 25. Kamianka-Buzka terytorialna hromada: Ofitsina storinka. [Sait hromady Kamianka-Buzka territorial community]. Retrieved from: <https://kbmr.gov.ua/search/?q=%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0...> [in Ukrainian].
 26. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian [State budget web portal for citizens] Retrieved from: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=26000000000>[in Ukrainian].
 27. Hrishnova O. A. (2007) Ekonomika pratsi ta sotsialno-trudovi vidnosyny. [Labor economics and social and labor relations] Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
-